

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvari Europos bioekonomika. Ekonomikos, visuomenės ir aplinkos sąsajų stiprinimas“

(COM(2018) 673 final)

(2019/C 240/09)

Pranešėjas **Mindaugas MACIULEVIČIUS**

Bendrapranešėjis **Udo HEMMERLING**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 12 14
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 29 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2018 10 16
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2019 4 25
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	203/1/4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Esame apimti **pasaulinės skubos jausmo**: dėl pasaulinių iššūkių, kaip antai klimato kaita ir augantis pasaulio gyventojų skaičius, esame verčiami skubiai ieškoti, kuo būtų galima pakeisti iškastinio kuro rūšis ir kaip būtų galima veiksmingiau naudoti biologinius išteklius. Žemės ūkio ir miškininkystės sektoriai yra pagrindiniai ne maistui ar pašarams skirtos biomasės gamintojai, todėl jie reikšmingai prisideda prie bioekonomikos. Naujomis vertės grandinėmis suteikiamos papildomos galimybės kaimo vietovėse iškastinio kuro pagrindu vykdomą veiklą pakeisti bioekonomikos principais pagrįsta veikla.

1.2. Tokiomis aplinkybėmis būtina suteikti pirmenybę **geresniam supratimui apie mūsų naudojamus** biologinius išteklius, atsižvelgiant į Paryžiaus susitarime užsibrėžtus klimato srities tikslus. Svarbus ne tik mūsų geresnis supratimas – bioekonomikos veikla turi **sudominti vartotojus** teikiant reguliarias konsultacijas ir informaciją, kad būtų lengviau įgyvendinti būtinus pokyčius ir sudaryti sąlygas įdiegti rinkos kūrimo priemones, siekiant dar didesnio vartotojų pasitikėjimo ES pagamintais biologiniais produktais, o viešųjų pirkimų vykdytojai turėtų didinti ES pagamintų biologinių produktų skverbtį rinkoje.

1.3. Atsiveria su biologine įvairove, pramone, ekonomine plėtra ir darbo vietomis susijusių **galimybių**. EESRK palankiai vertina 2012 m. bioekonomikos strategijos atnaujinimą, kuris yra svarbus žingsnis tinkama linkme. Egzistuoja visuotinė tvarių, efektyviai išteklius naudojant pagamintų biologinių produktų paklausa. Tačiau nepaisant didelės pažangos, pasiektos naujojoje versijoje, kai kurias iš įtrauktų priemonių vis dar reikia įgyvendinti:

1.3.1. Be galimybės naudotis finansinėmis priemonėmis, taip pat būtina **sukurti individualias, lanksčias konsultacines ar patariamąsias paslaugas**, kuriomis būtų padedama žemės ūkio maisto produktų srities MVĮ imtis ilgalaikių, novatoriškų projektų. Dėl įvairių priežasčių, įskaitant žmogiškuosius, finansinius ir infrastruktūros išteklius, MVĮ dažnai trūksta būtinų vidinės kompetencijos ar žinių.

1.3.2. **Viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimo srityje** pakankamai dėmesio turėtų būti skiriama pirminiams gamintojams. Šis modelis galėtų būti remiamas įvairiomis priemonėmis, taikomomis pagal **bendrą žemės ūkio politiką** (BŽŪP).

1.3.3. Į ilgalaikę strategiją įtraukus **su moksliniais tyrimais, inovacijomis ir bioekonomika** susijusią veiklą, būtų galima lengviau remti **plėtrą ir atkartojimą**.

1.3.4. Itin svarbu tęsti darbuotojų ir pirminių gamintojų **švietimą ir mokymą**. Svarbu sudaryti geresnes sąlygas **keitimuisi žiniomis**, teikti paramą tarpvalstybiniams tinklams ir neatsilikti nuo socialinių ir technologinių pokyčių. Švietimas, dalyvavimas ir komunikacijos metodai, susiję su kaimo bioekonomikos suinteresuotaisiais subjektais, yra labai svarbūs.

1.3.5. Labai svarbu ES ir už jos ribų skatinti **žiedinę ekonomiką ir tarpsektorines, teritorines sąsajas**, visų pirma siekiant vykdyti pagal darnaus vystymosi tikslus ir COP 21 tikslus prisiimtus įsipareigojimus.

1.3.6. Visos valstybės narės turėtų **integruoti išsamią bioekonomikos strategiją** į savo politiką ir programas, taip pat įtraukti kompetingas vietas institucijas ir atitinkamus suinteresuotuosius subjektus (pirminius gamintojus, mokslinių tyrimų ir švietimo paslaugų teikėjus, pramonės, pilietinės visuomenės atstovus ir socialinius partnerius ir t. t.).

1.3.7. ES turėtų siekti **išmetamam anglies dioksido kiekiui taikyti visuotinę apmokestinimo sistemą**, nes tai būtų neutralus ir veiksmingas būdas skatinti bioekonomiką ir sutelkti visus rinkos dalyvius siekiant švelninti klimato kaitą.

1.4. Labai svarbu laikytis tvarumo principų siekiant sukurti „naują“ bioekonomiką, o gamtos išteklius – saugoti, kad jie išliktų produktivūs. Šiuo požiūriu bioekonomika turi atitikti tvarumo kriterijus. Siekiant išvengti aplinkai, ekonomikai ir visuomenei nepalankių iškreipimų, tos pačios taisyklės turi būti taikomos tiek biomasei iš Europos Sąjungos, tiek iš užsienio.

2. Bendrosios pastabos

Bioekonomika apima gamybą iš atsinaujinančiųjų biologinių išteklių ir tų išteklių bei atliekų srautų pavertimą maistu, pašarais, biologiniais produktais ir bioenergija. Tai apima žemės ūkį, miškininkystę, žuvininkystę, maisto produktų, plaušienos ir popieriaus gamybą, taip pat dalį chemijos, biotechnologijų ir energetikos pramonės sektorių.

2.1. 2012 m. ES bioekonomikos strategija siekiama „sudaryti sąlygas kurti novatoriškesnę, efektyviau išteklius naudojančią ir konkurencingesnę visuomenę, kurioje aprūpinimas maistu būtų derinamas su tausiu atsinaujinančiųjų išteklių naudojimu pramonės tikslams, kartu užtikrinant aplinkos apsaugą“. 2017 m. Komisija atliko savo 2012 m. ES bioekonomikos strategijos peržiūrą, kurioje daroma išvada, kad strategija buvo parodytas jos tikslų aktualumas ir kad bioekonomikos teikiamų galimybių svarba vis dažniau pripažįstama Europoje ir už jos ribų. 2018 m. spalio mėn. Komisija pateikė veiksmų planą, skirtą tvariai ir žiedinei bioekonomikai, kuria siekiama „gerinti ir didinti tvarų atsinaujinančiųjų išteklių naudojimą sprendžiant pasaulines ir vietos problemas, pavyzdžiui, klimato kaitos ir darnaus vystymosi srityje“, vystyti ⁽¹⁾.

2.2. Numatoma, kad iki 2050 m. ⁽²⁾ pasaulio gyventojų skaičius išaugs iki beveik 10 milijardų, todėl biologinius išteklius nedelsiant būtina naudoti efektyviau, kad daugiau žmonių būtų užtikrintas saugus, maistingas, aukštos kokybės maistas už prieinamą kainą, taip siekiant sumažinti aplinkos ir klimato poveikį vienam pagamintam vienetui ir užtikrinti pakankamai atsinaujinančių biologinių medžiagų, kad būtų galima pakeisti didelę dalį to, ką šiuo metu pagaminame iš iškastinės žalios naftos, susiejant tai su vėjo, saulės ir kita atsinaujinančiųjų išteklių energija. Todėl, atsižvelgiant į naujausius politikos pokyčius, įskaitant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus (DVT) ⁽³⁾ ir 21-ąją Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferenciją (COP 21 įsipareigojimus), buvo būtina persvarstyti veiksmus ir atnaujinti bioekonomikos strategiją.

2.3. Komisija savo atnaujintoje bioekonomikos strategijoje ⁽⁴⁾ nurodo, kad 2019 m. ji pradės taikyti 14 priemonių, įskaitant priemones, kuriomis bus siekiama:

- skirti 100 mln. EUR biudžetą Žiedinės bioekonomikos teminei investavimo platformai, kurioje būtų galima biologines inovacijas priartinti prie rinkos ir sumažinti į tvarius sprendimus investuojantiems privatiems investuotojams kylančią riziką; sudaryti palankesnes sąlygas naujų tvarių biologinio perdirbimo įrenginių plėtrai visoje Europoje,
- parengti strateginę tvarių maisto ir ūkininkavimo sistemų, miškininkystės ir biologinių produktų diegimo darbotvarkę,
- pagal programą „Horizontas 2020“ sukurti ES šalims skirtą ES bioekonomikos politikos rėmimo priemonę, kuria bus remiamas nacionalinių ir regioninių bioekonomikos darbotvarkių rengimas,
- pradėti bandomuosius veiksmus, skirtus bioekonomikai plėtoti kaimo, pakrančių ir miestų vietovėse, pavyzdžiui, atliekų tvarkymo ar anglies dioksido kiekį dirvožemyje didinančio ūkininkavimo srityse,
- įgyvendinti ES masto stebėsenos sistemą, kad būtų galima stebėti pažangą siekiant tvarios ir žiedinės bioekonomikos,

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/ec_bioeconomy_strategy_2018.pdf#view=fit&pagemode=none

⁽²⁾ <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/world-population-prospects-2017.html>

⁽³⁾ <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>

⁽⁴⁾ <https://ec.europa.eu/research/bioeconomy/index.cfm?pg=policy&lib=strategy>

- gerinti mūsų žinių bazę ir supratimą apie konkrečias bioekonomikos sritis renkant duomenis ir užtikrinant, kad jie būtų geriau prieinami per Bioekonomikos žinių centrą,
- teikti gaires ir skatinti gerąją patirtį, kaip vykdyti bioekonomikos veiklą, neviršijant saugių ekologinių ribų.

2.4. Dėl bioekonomikos gali atsirasti galimybių, kurios padėtų sumažinti išmetamą CO₂ kiekį ir priklausomybę nuo importuojamų iškastinių išteklių. Pavyzdžiui, ES miškų sekvestruojamas anglies dioksido kiekis atitinka 10 % ES metinio išmetamųjų teršalų kiekio; kartu tai yra tvarus ir nuolatinis biomasės tiekimas atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybai. Be to, remiantis skaičiavimais matyti, kad teoriškai 100000 šiuo metu gamyboje naudojamų cheminių medžiagų gali būti gaunamos iš atsinaujinančiųjų žaliavų. Tai nebūtinai pasakytina apie visas jas, tačiau teoriškai tai įmanoma. Tai ne tik suteiks galimybę mūsų kasdienius namų ūkio reikmenis gaminti vietoje ir iš atsinaujinančiųjų žaliavų, bet ir padės kurti darbo vietas, ypač pakrančių ir kaimo vietovėse, ir užtikrinti ekonomikos augimą Europoje, kur technologinis pranašumas vis dar yra didelis. Pramonės skaičiavimais, iki 2030 m. biopramonės sektoriuose galėtų būti sukurta milijonas naujų darbo vietų.

2.5. Tačiau pagrindinės kliūtys tebekyla siekiant didinti inovacijas ES bioekonomikoje. Didelė kliūtis yra susijusi su produkto sąnaudų konkurencingumu, tiek palyginti su iškastinio kuro alternatyvomis, tiek ir su panašiais produktais iš kitų pasaulio šalių. Sąnaudų konkurencingumas priklauso nuo daugelio veiksnių, įskaitant technologinio pasirengimo lygį, darbo sąnaudas, subsidijas iškastiniam kurui ir nusidėvėjimą bei žemą rinkos paramos biologiniams produktams lygį. Ši su konkurencingumu susijusi problema papildoma sunkumais gauti finansavimą inovaciniams projektams ir gamybos priemonėms bei dažnai menku galutinių vartotojų informuotumu apie biologinius produktus, taip pat įgūdžių ir veiklos ryšių, reikalingų šio sektoriaus plėtrai skatinti, trūkumu. Be to, leidimų išdavimo procedūros naujiems bioekonomikos projektams yra lėtos ir sudėtingos, todėl ekonominės veiklos vykdytojais susiduria su dideliu teisiniu netikrumu ir finansine rizika.

3. Konkrečios pastabos

EESRK palankiai vertina komunikatą, kuriuo atnaujinama 2012 m. bioekonomikos strategija. Reikalinga ilgalaikė, nuosekli ir veiksminga politika bioekonomikai skatinti. Tačiau šios visa apimančios bioekonomikos strategijos ir kitų esamų politikos priemonių ryšys vis dar neatsiranda savaime. Todėl, siekiant parengti veiksmingą bioekonomikos politiką, vis dar reikia nustatyti politikos sričių sinergiją taip, kad būtų atsižvelgiama į perspektyvios maisto produktų gamybos, tvaraus gamtinių išteklių valdymo, subalansuotos teritorinės kaimo vietovių plėtros tikslus ir kad būtų užtikrintas deramas pragyvenimas.

3.1. Nors atnaujinimu siekiama išnaudoti ES investicijas ir jame daug dėmesio skiriama biopramonės sektorių stiprinimui bei visapusiškai plėtrai atveriant kelią investicijoms ir rinkoms, vis dar esama spragų (ne tik mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityje), kai reikia bioekonomikos įmonėms padėti pritraukti lėšų, parengti rinkodaros strategiją, įgyvendinti organizacinius pokyčius ir pasiekti produktų brandos etapą. Ankstyvojo augimo laikotarpio investuotojai nacionaliniu ir regionų lygmeniu, teikiant labai mažoms ir mažoms įmonėms bei startuoliams pritaikytas konsultacijas, yra reikalingi tiek, kiek dideliems projektams yra reikalingas ES investicijų sutelkimas. Kad naujus produktus būtų galima pateikti rinkai, reikalingas visapusiškas požiūris į finansavimą.

3.2. Atnaujinime taip pat pabrėžiama, kad kuriant viešojo ir privačiojo sektorių sinergijas būtų galima geriausiai pasinaudoti skirtingais investicijų šaltiniais. Atsižvelgiant į tai, biologinės pramonės sektorių bendroji įmonė yra labai svarbi remiant Europos biopramonės infrastruktūros ir vertės grandinių, sutelktų į atsinaujinančiųjų išteklių naudojimą, įskaitant atliekas, kūrimą.

3.3. Vis tik nepakankamai dėmesio skiriama privačiam sektoriui ir ypač pirminiams gamintojams, t. y. ūkininkams, miškų savininkams ir jų kooperatyvams, kurie turi atlikti svarbų vaidmenį kuriant tvarią bioekonomiką; pakankamai dėmesio būtina skirti ir MVĮ, kurios sudaro didžiąją dalį žemės ūkio maisto produktų grandinės. Tokiomis aplinkybėmis BŽŪP galėtų tapti įdomia priemone, skirta padėti ūkininkams, miškų savininkams ir jų kooperatyvams daugiau investuoti į savo gamybą ir paversti ją tvaresne.

3.4. Šiomis aplinkybėmis labai svarbu ne tik sudaryti palankias rinkos sąlygas, bet ir užtikrinti vartotojų pasitikėjimą, teikiant jiems informaciją apie produktus, kuriuos jie ketina pirkti. Verta apsvaistyti informacijos pateikimo standartus; žengtas svarbus pirmas žingsnis – nustatyti aiškūs ES mastu biologiniams produktams taikomi standartai, kad būtų geriau apsaugotas pramonės patvirtintų standartų patikimumas ir kartu išvengta vartotojų klaidinimo, taip pat suteikta pasitikėjimo pramoniniams vartotojams ir viešųjų pirkimų vykdytojams. Reikia nuveikti kur kas daugiau, kad vartotojai, taikant išmaniąsias komunikacijos strategijas, galėtų priimti informacija pagrįstus sprendimus.

3.5. Atnaujinta strategija taip pat sustiprinama „visapusiškos plėtros“ (angl. *upscaling*) idėja, tačiau joje pasigendama „atkartojimo“ sąvokos. Moksliniai tyrimai jau yra atliekami, o ilgalaikės inovacijų ir bioekonomikos strategijos turi būti įgyvendinamos kartu. Fundamentiniai ir taikomieji moksliniai tyrimai turėtų būti gerai suderinti ir jais turėtų būti prisidedama prie bendrų strateginių tikslų. Be to, reikėtų skirti dėmesio kokybiškų mokslinių tyrimų ir inovacijų infrastruktūros ar veiksmų grupių plėtrai, galimybėms jomis naudotis ir jų priežiūrai. Pavyzdžiui, pasaulinio lygio centrų, skirtų taikomiesiems moksliniams tyrimams plataus masto gamybos taikant biologinius procesus srityje, steigimas, inovatyvių ir tvarių sprendimų kūrimas galėtų būti naudingi veiksmai, kuriais būtų padedama mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVI) įgyti visas reikiamas žinias. Žinių perdavimą palengvintų parodomoji veikla ir pavyzdžiai. Iš parodomosios veiklos MVI susidarytų išsamų tam tikroje bioekonomikos srityje galimų technologijų vaizdą.

3.6. ES kaimo vietovėse vyksta didžiulė ekonominė, demografinė ir institucinė transformacija. Todėl deramą dėmesį taip pat reikia skirti infrastruktūros ir logistikos tobulinimui, kad būtų galima skatinti esamas ir naujas biomasės tiekimo grandines, kartu optimizuojant tausų gamtos išteklių valdymą ir kuriant darbo vietas bei pridėtinę vertę kaimo vietovėse.

3.7. Niekada nebus per daug dėmesio faktui, kad technologiškai pažangių mechanizmų diegimui bioekonomikoje reikia geresnių veiklos ir techninės priežiūros įgūdžių, įskaitant papildomus informacinių ir kompiuterinių technologijų (IKT) įgūdžius, naujas sveikatos ir saugos mokymo programas, taip pat geresnį supratimą ir dėmesį aplinkos išsaugojimo aspektams. Itin svarbu užtikrinti nuolatinį asmenų gebėjimų ugdymą ir pritaikymą per visą jų gyvenimą, taip pat užpildyti įgūdžių spragas šiame besivystančiame bioekonomikos sektoriuje. Į atnaujintą strategiją nebuvo įtraukti tarpusavio mainai, bendra tyrėjų veikla, inovacijų diegimo rėmimo paslaugos, ūkininkai, miškininkai, jų kooperatyvai ir kiti privačiojo sektoriaus subjektai, tačiau tai būtų labai svarbu siekiant sudaryti palankesnes sąlygas keistis žiniomis.

3.8. Negalėsime įvykdyti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų ir sušvelninti klimato kaitos ⁽³⁾, jei nemodernizuosime gamybos liekanų, šalutinių srautų ir atliekų panaudojimo ir neskatinsime žiedinės ekonomikos. Tam būtinas bendradarbiavimas tarp sektorių (maisto, ne maisto produktų sistemų ir kaimo vietovių) ir žemynų. Daugiau dėmesio reikia skirti teritoriniams ir vietos ryšiams (miesto ir kaimo, kaimo ir kaimo, sausumos ir jūros) ir jų indėliui į tvarias bioekonomikos vertės grandines ir įmonių grupes kaimo vietovėse. Šių ryšių plėtojimas Vidurio ir Rytų Europoje būtų labai svarbus siekiant padėti šio regiono šalims nusistatyti strateginius vystymosi tikslus, susijusius su geresniu biomasės perdirbimu. Vidurio ir Rytų Europos regionas yra turtingas biomase, nes jame vykdoma plataus masto žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės veikla – ten slypi didelis neišnaudotas arba nepakankamai išnaudotas biomasės pajėgumas maisto, pašarų, pramonės žaliavų, biodegalų ir energijos panaudojimo srityse. Be to, atnaujintoje strategijoje nepasiekta pakankamos pažangos plėtojant idėją, kad reikalingas tarptautinis bendradarbiavimas siekiant kuo veiksmingiau sukaupti esamą patirtį bei pajėgumus ir stiprinti sinergijas su valstybių narių ir ES nepriklausančių valstybių mokslinių tyrimų programomis. Tarptautinės partnerystės yra itin svarbios bandant sprendimus ir taikant juos pakartotinai.

3.9. Galiausiai, įgyvendinant Paryžiaus susitarime nustatytus tikslus, reikėtų kuo labiau išnaudoti rinkos mechanizmus. Pasaulinė išmetamo anglies dioksido apmokestinimo sistema būtų nešališkas ir veiksmingas būdas įtraukti visus rinkos dalyvius. EESRK ragina Komisiją aktyviai tirti įvairius būdus ir žingsnius, kaip pereiti prie pasaulinės anglies dioksido apmokestinimo sistemos, ir šiuo klausimu bendradarbiauti su kitomis šalimis. Esant veiksmingai ir teisingai pasaulinei anglies dioksido apmokestinimo sistemai, eksportuojančioms įmonėms būtų sudarytos vienodos sąlygos pasaulio rinkose, taigi būtų sumažinta investicijų nutekėjimo ir darbo vietų praradimo rizika. Taip būtų pašalintas ir dėl mažesnių klimato reikalavimų pigesnių importuojamų prekių konkurencinis pranašumas.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Luca JAHIER

⁽³⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 45.